

JAK PODPOROVAT VZDĚLÁVÁNÍ SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH (ROMSKÝCH) ŽÁKŮ?

VELETRH ÚSPĚCH PRO KAŽDÉHO ŽÁKA 2021

PhDr. Zbyněk Němec, PhD.

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

VÝCHODISKA

Výzkum (PedF UK) 2018-2020

8 segregovaných nebo segregací ohrožených základních škol (ředitelé, zástupci ředitele, speciální pedagogové, výchovní poradci)

6 expertů z vládních i nevládních organizací

*„Zvedněte ruce, kdo půjde
do míst, kde necítí uznání“:*

**O segregaci romských žáků
ve vzdělávání**

Zbyněk Němec

PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Přenos příkladů dobré praxe

Podpora atmosféry školy

- znalost a akceptace romské kultury;
- otevřená a vstřícná komunikace mezi pedagogy a žáky;
- opatření v oblasti chování žáků;
- opatření v oblasti stravování žáků

Intervence školy v sociální oblasti

- práce s rodiči žáků;
- aktivity zaměřené na prevenci absencí a pozdních příchoďů žáků;
- zajištění pomůcek;
- zajištění oběďů

Podpora aktivity žáků

- zapojení přirozených zájmů žáků/“ego-angažovaných“ situací;
- vytvoření žákovské samosprávy

Personální podpora ve škole

- poradenští pracovníci školy (školní speciální pedagog/psycholog);
- asistenti pedagoga;
- zapojení romských pedagogických pracovníků

Úpravy v obsazích a strategiích výuky

- využití alternativních metod a výukových stylů;
- podpora multikulturní výchovy;
- zapojení romské kultury do kurikula;

Podpora učitelů

- podpora pozitivní atmosféry ve škole;
- zapojení pedagogů do DVPP;
- mentorské vedení a supervize;
- zaměstnanecké benefity

Rozšíření vzdělávací nabídky

- přípravné třídy; předškolní kluby a dětské skupiny;
- družina zdarma; doučování/ pedagogické intervence;
- organizace kroužků a volnočasových aktivit (i o prázdninách);
- kurzy pro doplnění základního vzdělání

Spolupráce školy s dalšími institucemi

- podpora zřizovatele;
- spolupráce s MŠ, ostatními ZŠ, SŠ, VŠ;
- spolupráce s ŠPZ; SVP; NNO; NZDM; OSPOD; ZDVOP; policií

PODPORA ATMOSFÉRY ŠKOLY

- znalost a akceptace romské kultury;
 - otevřená a vstřícná komunikace mezi pedagogy a žáky;
 - opatření v oblasti chování žáků;
 - opatření v oblasti stravování žáků
- František, ředitel ZŠ Jedlová: „...pro mě je priorita, aby bylo víc pochval než 117 kázeňských opatření. To tady dříve nebylo, tady se řešily jen dvojky, trojky z chování. Když se dva kluci poprali, hned to byla šikana. A když jsem nastoupil, tak říkám: ‚Kolik jste měli ředitelských pochval?‘ A prý: ‚Nula, že jako není za co ty děti chválit.‘ Tak jsem říkal: ‚No to nemyslíte vážně. To si s tím musíte dát tu práci a hledat. Ale vždycky je za co. Neexistuje, abychom měli v pololetí víc důtek než pochval. To prostě nejde.‘“ (Němec, 2020, str. 116-117)

PODPORA AKTIVITY ŽÁKŮ

- zapojení přirozených zájmů žáků/“ego-angažovaných“ situací;
- vytvoření žákovské samosprávy
- *Sára, zástupkyně ředitele ZŠ Jedlová: „...ale u nás úspěch vůbec nemusí být jednička. U nás úspěch tvoří ta rodina, to okolí. Pro naše žáky je úspěch třeba to, že si jich vůbec někdo všimne. Společnost má vyprofilovaný úspěch jako někdo, kdo je dobrý, kdo má jedničky, kdo má vysokoškolské vzdělání, ale pro naše děti tohle třeba úspěch není, jim je to úplně ukradené. Oni řeší, jestli mají spoustu kamarádů, jestli ta maminka si jich všímá, jestli si mají s kým hrát, to je pro ně úspěch. A my se tímhle tím řídíme, my chceme, aby každý ten žák ve škole zažil nějaký úspěch a nemuselo by to být ve formě známek.“ (Němec, 2020, str. 118)*

Ilustrační foto. Zdroj: Němec a kol. (2014)

ÚPRAVY V OBSAZÍCH A STRATEGIÍCH VÝUKY

- využití alternativních metod a výukových stylů;
- podpora multikulturní výchovy;
- zapojení romské kultury do kurikula;
- Kateřina, ředitelka ZŠ Lipová: *„Toho Feuersteina my děláme rok, hodně se snažíme, někdy to jde lépe a někdy hůře, ale zatím se nám zdá, že to má pozitivní dopad. Že přeci jen je tam vidět, že se ty dětičky lépe orientují v těch pojmech, a díky tomu, jak se to procvičuje, že se trochu posouvají a musí přemýšlet, vymýšlet další věci k tomu. A zkusili jsme i ne vázané psací písmo, ale Comenia script. Protože ty naše děti velmi brzy, jak doma netrénují doma to psaní a ve škole to tak odbydou, tak nám už ve čtvrté třídě psali tak, že to nebylo čitelné. Takže teď už dva roky jedeme Comenia script.“* (Němec, 2020, str. 120)

ROZŠÍŘENÍ VZDĚLÁVACÍ NABÍDKY

- přípravné třídy; předškolní kluby a dětské skupiny;
 - družina zdarma; doučování/ pedagogické intervence;
 - organizace kroužků a volnočasových aktivit (i o prázdninách);
 - kurzy pro doplnění základního vzdělání
-
- Kamila, ředitelka ZŠ Buková: *„Já si myslím, že důležitý je přípravný ročník, ta předškolní výchova. My to tady máme ještě víc dokonalé, před pěti lety se mi podařilo zřídit dvě dětské skupiny. To je úžasná věc, díky které sem rodiče děti vodí. Někteří lidé, kteří neznají to etnikum, tak se mě ptají: ‚Proč ty děti nejdou do mateřské školy?‘ Tyhle děti do mateřské školy prostě nepůjdou. Protože, za prvé je to věc pravidelnosti, tady v mateřské školce musí být v půl osmé a platí se pravidelně. U nás musejí být taky včas, ale mají tady většinou sourozence, kteří je třeba vyzvedávají. Nebo i ti rodiče jsou zvyklí sem chodit, oni sem chodí spíš jako do komunitní školy, mají k nám důvěru. A my si můžeme taky dovolit víc s nimi jednat, díky tomu, že máme i ty romské asistenty, a ti se s těmi rodiči prostě moc nemazlí. Takže to funguje.“ (Němec, 2020, str. 126)*

INTERVENCE ŠKOLY V SOCIÁLNÍ OBLASTI

- práce s rodiči žáků;
 - aktivity zaměřené na prevenci absencí a pozdních příchodů žáků;
 - zajištění pomůcek;
 - zajištění obědů
- Romana, ředitelka ZŠ Topolová: *„Máme tady motivační systém školní docházky, protože to bych řekla, že je u těch romských dětí největší problém. Ony, když do školy chodí, tak ty známky mají docela dobré, nejhorší je, když nechodí, protože pak ztrácí zájem. Takže my tady máme docházku dětí vždycky po týdnu zhodnocenou, hlavně u prvostupňových paní učitelek většinou chci, aby na tom komunitním kruhu vyzdvihly toho, který chodí hezky celý týden do školy, a pochválily ho přede všemi, někdy mu daly nějaký pochvalný lísteček, nebo bonbón nebo něco. A potom jednou měsíčně jsou jména těch dětí vyvěšena na chodbě za první a za druhý stupeň. Tam to je vidět, že za měsíc červen má nejlepší docházku tenhle a tenhle. A jednou za půl roku jsou vlastně děti s nejlepší docházkou oceněny při předávání vysvědčení.“* (Němec, 2020, str. 137)

PERSONÁLNÍ PODPORA VE ŠKOLE

- poradenští pracovníci školy (školní speciální pedagog/psycholog);
 - asistenti pedagoga;
 - zapojení romských pedagogických pracovníků
- Agáta, speciální pedagožka ZŠ Topolová: „... já mám hodně dětí, které ve škole prostě selhávají, tak pro ně mám tu individuální péči. Tak vlastně jako pomáhám hodně tomu učiteli, protože jinak on by na ty jednotlivé děti neměl čas. A ony samy, ty paní učitelky, mají veliký zájem o tuhle intervenci. At' jsou to romské děti nebo jsou to děti ze sociálně znevýhodněného prostředí.“ (Němec, 2020, str. 142)

Ilustrační foto. Zdroj: Němec a kol. (2014)

PODPORA UČITELŮ

- podpora pozitivní atmosféry ve škole;
 - zapojení pedagogů do DVPP;
 - mentorské vedení a supervize;
 - zaměstnanecké benefity
- Iva, ředitelka ZŠ Borovicová: „...my jezdíme dvakrát do roka, jako učitelský sbor, na výjezdy, kde vždycky se snažíme, aby tam nás vzdělávali buď speciální pedagogové, nebo psychologové. Tohle dělám asi od roku 2005, zhruba, a fakt teda jezdíme celý sbor. Ale ne na víkendy. Pozor, to je jedno pravidlo: Nikdy nebrat učitelům jejich dovolenou, jejich víkendy. Tedy jedeme normálně ve školním roce. Já tomu říkám, že děti mají individuální vzdělávání doma, aby to nebylo ředitelské volno. Protože když dám ředitelské volno, tak ty děti, které přijdou do družiny, nemají nárok na obědy, a musí platit plnou cenu. Takže my nedáváme ředitelské volno. Je to individuální vzdělávání doma, domluveno s rodiči, oni o tom vědí, že se budou děti individuálně vzdělávat, dva dny. Vždycky to je čtvrtek až pátek, ale zase funguje školní klub a školní družina.“ (Němec, 2020, str. 142)

SPOLUPRÁCE ŠKOLY S DALŠÍMI INSTITUCEMI

- podpora zřizovatele;
- spolupráce s MŠ, ostatními ZŠ, SŠ, VŠ;
- spolupráce s ŠPZ; SVP; NNO; NZDM; OSPOD; ZDVOP; policií

Ilustrační foto. Zdroj: Němec a kol. (2019)

- Alice, ředitelka ZŠ Dubová: „...máme velmi dobrou spolupráci vlastně s učilištěm ve [jméno lokality], kdy i oni naše absolventy tahají z toho úřadu práce do té školy, a poskytují jim fakt neskutečné zázemí. To si myslím, že opravdu dělají maximum.“ (Němec, 2020, str. 142)

KONTAKT & POUŽITÉ ZDROJE

Kontakt: zbynek.nemec@pedf.cuni.cz

Zdroje:

- NĚMEC, Z. (2020). *„Zvedněte ruce, kdo půjde do míst, kde necítí uznání“: O segregaci romských žáků ve vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. Dostupné online z: <http://vydavatelstvi.pedf.cuni.cz/index.php/2020/11/04/o-segregaci-romskych-zaku-ve-vzdelavani/>
- NĚMEC, Z. a kol. (2019) *Systematická podpora sociálně znevýhodněných žáků ve vzdělávání*. Praha: Nová škola o.p.s., 2019.
- NĚMEC, Z. a kol. (2014) *Asistence ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním*. Praha: Nová škola o.p.s. ISBN 978-80-903631-9-9.